

aki ily módon akar kivergődni a gazdasági romlásból. A dzsentri, aki látja, hogy úgy, ahogy eddig élt, nem élhet tovább — Borbíró, de még inkább Csörgőheő Csuli viszont roppantul mesze állnak minden haladó gondolattól, a halálba táncoló dzsentri igazi típusai úri önértéktükkel, durvaságukkal és műveletlenségükkel együtt. Egész osztályukat képviselik. Közük ott van Szakhmárynak a felesége, aki arisztokrata „főnomságával” teszi teljessé a képet. A parasztok, futólag megjelenő egyéb szereplők mind csak vastkosabbá teszik ezt a fojtó légkört, amelyből nincs, nem lehet kiút. Az „Uri muri” szükségszerűen a teljes pusztuláshoz, a tragédiához kellett, hogy vezessen, s Móricz Zsigmondnak volt erze hozzá, hogy ezt regényében következetesen és állandóan fölfelé ívelve vezesse végig.

A századforduló magyar társadalmának hibáit, ellenmodásait csodálatos élességgel fedhette volna fel Móricz ebben a regényben. Igazi nagy regény lett volna, ha nem marad meg a „pusztai”, egy szűkebb perspektívánál, ha igénye lett volna Móricz-nak a nagyobb összefüggések felárására is. Nem törekszik teljes ábrázolásra, de így is gyilkos társadalmi kritika ez a regény. A nagy író következetes harcát az úri világ ellen éppen ez a regény mutatja legjobban.

SERES JÓZSEF

JACK LONDON: A VADON SZAVA.

(Népkönyvtár 4., Athenaeum)

Irodalmi közvéleményünk még talán ma is hajlandó úgy elkönyvelni Jack Londont, mint ponyvaíró, hátborzongató és selejtes „thriller”-ek íróját. Pedig, hogy milyen nagy művészi kvalitások rejtőztek benne, arról *The son of the wolf* című könyve tanúskodik, az a pompás regény, amely Bartos Zoltán kitűnő fordításában most a magyar olvasó elé került. Egy állat „életrajzát” mondja el benne Jack London, Buck, a hatalmas, erős és okos kutya története. Kalkiforniai gazdájának, Miller bírónak egyik legkiismeretlen alkalmazottja titokban eladja Északra. Buck az „aranylázban” úszó Alaszkába kerül, különböző gazdlak kezén, eszkimó kutyák társaságában mint szánhúzó állat teljesít szolgálatot, míg végre a nemes, lelkű John Thornton birtokába kerül. Gazdájának komoly segítséget jelent az értelmes Buck, ámde közben egyre erősödik benne és körülötte a „vadon szava”, ősi testvérek, a farkasok hívása. Ami

kor Thorntont az indiánok orviamadása megöli. Buck végleg búcsút mond az emberi világnak és beáll a farkasok közé.

Jack London, aki mestersen ért hozzá, hogy ezt a történetet fordulatosan, érdekfeszítően adja elénk, vérbeli amerikai író. Benne azonban az amerikanizmus haladó aspektusa testesül meg, a pionir-szellem, a Walt Whitman-i szemlélet. Ez a szemlélet teszi őt minden élőlény rokonává, ez láttatja meg vele az élők világának ősi egységét. Valóságos pantheista természetfilozófia árad ki a regény egyes részleteiből, mélységes beleélés az állati lelekbe, amellől az alaszkai táj fanyar szépségének megkapó érzékeltetése. Helyenkint szinte balladai lendülettel árad ez a nagyszerű regény. Méltó arra, hogy minél többen olvassák és gyönyörködjenek írójának magávalragadó művészetében.

ANGYAL ENDRE

SZIRÁKY JUDITH: VALTOZÁSOK.

(Révai.)

A mondanivaló mögé elrejtőznitadás, az atmoszférateremtés gazdagsága s az a képesség, mely író és olvasó szerencsés és állandó kontaktusát biztosítja, jellemzik Sziráky novelláit. Diszító elem alig is van e hat novellában, szerző mellőzi a mesterség-adta lehetőségeket, nem lép előtérbe, holott számos módja kínálónék erre. A nyelvvel való bánitadás s az a sajátos hangleütés, mely csak a lényegesre szorítkozik, legjobb novelláistánk közé emelik Szirákyt. Móricz, Gelléri, vagy Illés novelláiban sejtjük ez elbeszélések elődeit, melyeket olykor széliesen hömpölygő epika, máskor valami magyarázhatatlan feszültség visz a többnyire tragikus befejezés felé.

Juon, az *Aprószentek* hőse, ez a tizenhétéves leány, elmondja cellatársainak, mint jutott a börtönig egy el nem követett gyilkosság gyanúja miatt. Juon parasztlány, remek regény, kiből még haloványan fel-felbukkan a gyermeki áhitat, de ezt mindinkább felváltja a kétség, — a felnőtt-társadalom mesterkedései s a világ dolgaiban való tájékozatlanság miatt — legjobb novellája a kötetnek.

Magas hő borítja karácsonykor a Pop Ivánt, mikor Mán Oreszt a tanító társaságában fellátogat anyjához, hogy egy birkát kunyeráljon vagy követeljen felesége számára. Anyja szinte a tébolyig menő zsugorisággal feltételhez köti az ajándékozást. Mán Oresztnek birkóznia kell Bud

Viktoral, az anyja fiatal szerelmesével. Bud Viktor meghal, Oreszt megkapja a birkát s az anyja lenéz a völgybe a mindmesszebbfutó szán után. Mérték és fegyelem jellemzik a novella minden sorát, csakúgy, mint a *Változások*, a *Hajnali madár*, vagy az *Egy medve feljegyzései*-ét. A súlyos mondatok sokszor egyike is a teljes élet fürgetegét zúditja az olvasóra s a tömör zeneiséggel komponált párbeszédre soká fogunk emlékezni. Költő nem lehet igényesebb mondanivalójának formái és tartalmi szerkezetére mint Sziráky. Am *Lukács*, a *sas* című elbeszélése úgy tartalmi, mint formai szempontból sok tekintetben kifogásolható. Különösen az előbbi. Szerző ebben oldalakon keresztül (23) beszélgeti a sást, ami néha fásasztóvá és egyhangúvá válik, sokszor olyannyira, hogy nem győzzük kivárni a végét. A többi elbeszélésben oly kitűnő realista elemek itt hiányoznak s az egész tematika légüres térben lebeg, az olvasóban nem talál visszhangra.

Sok évvel ezelőtt jelent meg Sziráky Judith első novelláskötete, *Tél Vale Vinulujban*, de nem hiába volt e hosszú várakozás, mert mostani köteté igényesebben, gazdag mondanivalóban meszse felülmúlja az előbbi.

SOLYMOS IDA

IVAN OLBRAČHT: ANNA. (Franklin).

Ivan Olbracht (eredeti nevén Kamil Zeman) a modern cseh irodalom idősebb nemzedékéhez tartozik. 1882-ben született, s elbeszélő-műveivel már a Monarchia idején feltűnt. Ezekben a régebbi műveiben is megfigyelhető azonban határozott szociális érdeklődése, erőteljesen realista ábrázolóművészete. Vonatkozik ez elsősorban 1911-ben megjelent novellagyűjteményére, amely a csavargók életéből veszi tárgyát, valamint 1913-ban kiadott regényére „A legtokéletesebb börtön”-re. Ez utóbbit számos európai nyelvre is fordították.

Érthető, hogy ilyen lelki beállítottságú alkotóművész érzékenyen reagált a Nagy Októberi Forradalom felszabadító élményére. Ez az élmény hasonlóan a szovjet írókhoz, Olbrachtot is a szocialista realizmus útjára terelte. Amit Gorkij, Solochoy, Alexej Tolsztoj az 1917 utáni orosz irodalomban megkezdett, azt inaugurálta Olbracht a Dunatáj irodalmi világában. 1932-ben megírta nagy regényét Nikola

Suhaj-ról, a Kárpátok mondákkal-évezett rablővezéréről, akinek lázadása voltaképpen a társadalmi igazságtalanságok, a népet sújtó elnyomás és kizsákmányolás ellen irányul. Ezt megelőzően pedig 1928-ban kiadta „Anna, a proletárnő” című regényét, amelyet most, Szőke István értelmes és jól olvasható fordításban (csupán a cseh személy- és utanevek átirásában érvényesül némi következtetés és ingadozás) „Anna” címmel a magyar olvasótábor is megismerhet.

Anna a cseh faluból, Pelhrzsimov félig-paraszti, félig-proletár életéből kerül az 1920-as Prágába. Előbb Rubcsék, a gazdag építész-család szobalányaként látjuk, majd Krouszky Tóninak, a vasöntő-munkásnak lesz felesége. Szerelmén, egyéni életsorsán keresztül belekapcsolódik a kommunizmus felé haladó cseh szocialista munkásmozgalomba, s mint férjének hűséges élettársa, s tanítványa, egyúttal a proletár-önkudatnak, proletár-szolidaritásnak is részesévé válik. 1920 decemberének nagy munkás-megmozdulásával, a cseh kommunizmus hatalmas forradalmi kísérletének megkapó ábrázolásával végződik a mindvégig lebilincselő regény.

Lebilincselő volta nem utolsó sorban abból ered, hogy Anna és Tóni életén át az egész akkori cseh társadalom világába bepillanthatunk. Rubcsék családjában megmutatkozik a burzsoázia minden romlottsága, túllőtt ideglete, kapzsisága. Erkölcsi botrányok és egyéni tragédiák bukkanak elő, tükröként ennek a hanyatló osztálynak. Kerekes Sándornak, a Tóniék-nál segítséget találó magyar kommunista emigránsnak történetéből az ellenforradalmi „úri Magyarország” bűnei is élesen felvillannak. Az egész cselekményt pedig átfontja a nagypolitikai: a szocialista jobb- és baloldali harca a jobbszárny vezéreinek. Habermannak és Nyemecnek megalkuvó, kispolgári velleitásokkal teli életstílus, s a kommunizmus felé törő bal-szárny elszánt, forradalmi lendülete. Olbracht, igazi szocialista-realisták íróként, kitűnően érzékelteti, miért nem sikerülhetett az 1920-as cseh forradalom. Nemcsak a jobboldali szocialisták megalkuvása volt ennek oka, hanem talán még inkább az, hogy a bal-szárny egyik vezére, Jandák képvis-